

Research Paper

Explaining the Requirements for Using the Public-Private-People Partnership Model in the Balanced Distribution of Mashhad Urban Tourism Benefits and Services

Mohammad Javad Jamshidi *¹

¹ Assistant Professor of Urban Planning, Department of Architecture and Urban Planning, Faculty of Engineering, Razi University, Kermanshah, Iran. (m.jamshidi@razi.ac.ir)

10.22080/JTPD.2023.23232.3670

Received:

August 16, 2022

Accepted:

December 10, 2022

Available online:

February 5, 2023

Keywords:

Tourism services, Mashhad, public-private-people partnership (4P), spatial benefits of city tourism, semi-structured interview.

Abstract

Context and Purpose: The unbalanced distribution of spatial potentials of Mashhad city tourism among actors and the lack of optimal participation of citizens in tourism projects have affected the spatial distribution of tourism services in Mashhad. The first purpose of this study is to explain the effects of the unbalanced distribution of benefits among actors on the spatial distribution of city tourism services. The second purpose is to identify the factors that exacerbate the unbalanced distribution of interests among actors and the third purpose is to identify the basic requirements needed to adjust the existing conditions within the framework of the public-private-people partnership model.

Design/methodology/approach: In the present study, the research method is a combination of quantitative and qualitative methods. The study of the spatial distribution of tourism services in the city of Mashhad is based on a quantitative method by using the data from the Mashhad city database. Also, explaining the effects of the unbalanced distribution of benefits among tourism actors on the spatial distribution of tourism services in Mashhad and identifying the basic requirements for using the 4P model is based on a qualitative method by using semi-structured interviews with actors aware of spatial developments in Mashhad.

Findings: The unbalanced distribution of interests among city tourism actors in Mashhad has intensified the unbalanced spatial distribution of tourism services in this city.

Conclusion: Balanced distribution of interests among Mashhad actors in the framework of 4P model components can attract more actors and pave the way for a balanced distribution of city tourism spatial benefits and a balanced development of tourism services around all the tourist attractions of Mashhad.

Originality/value: Explaining the requirements of applying the 4P model in Mashhad in order to adjust the unbalanced distribution of spatial benefits of urban tourism is one of the most important innovations of the present research.

*Corresponding Author: Mohammad Javad Jamshidi

Address: Assistant Professor of Urban Planning, Department of Architecture and Urban Planning, Faculty of Engineering, Razi University, Kermanshah, Iran.

Email: m.jamshidi@razi.ac.ir

Tel: 08334343404

Extended Abstract

1. Introduction

A significant part of city issues is due to the unbalanced distribution of spatial benefits of city development projects among actors. The multiplicity of formal and informal actors influencing the spatial evolution of cities has made the unbalanced distribution of interests among actors inevitable. On the other hand, identifying the unbalanced distribution of benefits among actors and providing an optimal solution to modify this unbalanced distribution requires the use of a model that, in addition to considering the potentials of all actors, provides a suitable platform for active and constructive participation of all actors in all stages of the city development process. The participatory pattern used in the public-private-people partnership model (4P) is one of the most practical and newest models that can be used for the balanced distribution of benefits among Mashhad city tourism actors. The unbalanced distribution of spatial potentials of Mashhad city tourism among actors and the lack of optimal participation of citizens in tourism projects has affected the spatial distribution of tourism services in Mashhad. The lack of optimal management of conflict of interest due to the over-exploitation of space potentials by some actors around the Razavi Holy Shrine has created various problems in the space of this city. Commercialization, property construction, and uncontrolled construction of residential complexes in order to over-exploit the benefits of religious tourism have led to extensive physical interventions in the historical context of Mashhad. It has also disrupted the balanced distribution of tourism

services around all of Mashhad's city tourist attractions. The first purpose of this study is to explain the effects of the unbalanced distribution of benefits among actors on the spatial distribution of city tourism services. The second goal is to identify the factors that exacerbate the unbalanced distribution of benefits among actors and the third goal is to identify the basic requirements needed to adjust the existing conditions within the 4P model.

2. Research Methodology

In the present study, the research method is a combination of quantitative and qualitative methods. The study of the spatial distribution of tourism services in the city of Mashhad is based on a quantitative method by using the data from the Mashhad city database. Also, explaining the effects of the unbalanced distribution of benefits among tourism actors on the spatial distribution of tourism services in Mashhad and identifying the basic requirements for using the 4P model is based on a qualitative method by using semi-structured interviews with actors aware of spatial developments in Mashhad. The selection of interviewees was based on a purposeful sampling method and theoretical saturation was achieved in the 32nd interview.

3. Research Findings

Based on research findings, a significant part of Mashhad's tourism services is concentrated in the historical context around the Razavi Holy Shrine. In addition, the unbalanced distribution of spatial benefits of city tourism in Mashhad among the actors has intensified this unbalanced spatial distribution. One of the most important reasons for intensifying the unbalanced distribution of spatial benefits among actors is the commercial approach

of Mashhad city management institution and private investors in over-exploiting the spatial potential of religious tourism in Mashhad in city areas adjacent to the Razavi Holy Shrine. Extensive destruction of the historical fabric adjacent to the Razavi Holy Shrine has led to an intensification of congestion and commercialization of city spaces around the Holy Shrine of Razavi and a lack of optimal development of tourism services around other city tourist attractions outside the traditional core of Mashhad. In addition, the lack of a suitable platform for the participation of citizens and non-governmental organizations (NGOs) in the balanced exploitation of spatial benefits around all tourist attractions in Mashhad has led to an increase in the concentration of tourism services in the historical context of the city. It has also led to a lack of balanced development of Mashhad city tourism services. By applying the 4P model, a high level of integration is created among effective formal and informal actors in the form of a coherent system to moderate the unbalanced distribution of city tourism services in Mashhad.

4. Conclusion

According to the research results, the unbalanced distribution of benefits among city tourism actors in Mashhad has intensified the unbalanced spatial

distribution of tourism services in this city. Changing the approach of city management institutions from capital-oriented to citizen-oriented and creating a platform in the framework of the 4P model for the active participation of citizens and NGOs in the stages of city tourism projects can help the balanced distribution of spatial benefits. Furthermore, balanced distribution of spatial benefits among actors, in addition to strengthening cohesion among actors in the spatial developments of Mashhad, can attract the capabilities of all key actors to pave the way for the balanced development of Mashhad city tourism services.

Funding

There is no funding support.

Authors' Contribution

The author approved the content of the manuscript and agreed on all aspects of the work.

Conflict of Interest

The author declared no conflict of interest.

Acknowledgments

The author appreciates all the scientific consultants in this study.

تبيين الزامات کاربست مدل شراکت عمومی-خصوصی-مردمی در توزیع متوازن منافع و خدمات گردشگری شهری مشهد

محمد جواد جمشیدی*^۱

^۱ استادیار شهرسازی، گروه معماری و شهرسازی، دانشکده فنی و مهندسی، دانشگاه رازی، کرمانشاه، ایران. (m.jamshidi@razi.ac.ir)

 10.22080/JTPD.2023.23232.3670

چکیده

زمینه و هدف: توزیع نامتوازن پتانسیل‌های فضایی گردشگری شهری مشهد میان کنشگران و عدم مشارکت بهینه شهروندان در پروژه‌های گردشگری بر توزیع فضایی خدمات گردشگری شهر مشهد تأثیر گذاشته است. اولین هدف پژوهش حاضر تبیین اثرات ناشی از توزیع نامتوازن منافع میان کنشگران بر توزیع فضایی خدمات گردشگری شهری است. دومین هدف شناسایی عوامل تشدید توزیع نامتوازن منافع میان کنشگران و سومین هدف شناسایی الزامات اولیه مورد نیاز برای تعدیل شرایط موجود در چارچوب مدل شراکت عمومی-خصوصی-مردمی (4P) است.

روش‌شناسی: روش تحقیق پژوهش حاضر تلفیقی از روش‌های کمی و کیفی است. تبیین توزیع نامتوازن فضایی خدمات گردشگری در شهر مشهد مبتنی بر روش کمی و با استفاده از داده‌های پایگاه اطلاعات شهری مشهد می‌باشد. همچنین تبیین اثرات ناشی از توزیع نامتوازن منافع میان کنشگران گردشگری بر توزیع نامتوازن فضایی خدمات گردشگری شهر مشهد و شناسایی الزامات اولیه مورد نیاز جهت کاربست مدل 4P نیز مبتنی بر روش کیفی و از طریق مصاحبه عمیق نیمه‌ساختاریافته با کنشگران آگاه به تحولات فضایی شهر مشهد می‌باشد. انتخاب مصاحبه‌شوندگان براساس روش نمونه‌گیری هدفمند بوده و اشباع نظری در سی و دومین مصاحبه حاصل شده است.

یافته‌ها: توزیع نامتوازن منافع میان کنشگران گردشگری شهری، منجر به توزیع نامتوازن فضایی خدمات گردشگری در شهر مشهد شده است.

نتیجه‌گیری و پیشنهادها: توزیع متوازن منافع میان کنشگران در چارچوب مولفه‌های مدل 4P، علاوه بر تقویت انسجام میان کنشگران عمومی، خصوصی و مردمی در تحولات فضایی شهر مشهد می‌تواند با جلب مشارکت بیشتر کنشگران، زمینه‌ساز توزیع متوازن منافع فضایی گردشگری شهری و توسعه متوازن خدمات گردشگری پیرامون تمامی جاذبه‌های گردشگری شهر مشهد باشد.

نوآوری و اصالت: تبیین الزامات کاربست مدل 4P در پروژه‌های گردشگری شهری مشهد جهت تعدیل توزیع نامتوازن منافع فضایی حاصل از خدمات گردشگری شهری از مهم‌ترین نوآوری‌های پژوهش حاضر است.

تاریخ دریافت:

۲۵ مرداد ۱۴۰۱

تاریخ پذیرش:

۱۹ آذر ۱۴۰۱

تاریخ انتشار:

۱۵ بهمن ۱۴۰۱

کلیدواژه‌ها:

خدمات گردشگری

شهری، شهر مشهد،

شراکت عمومی-

خصوصی-مردمی (P4)،

منافع فضایی گردشگری،

مصاحبه نیمه ساختار

یافته.

* نویسنده مسئول: محمد جواد جمشیدی

آدرس: استادیار شهرسازی، گروه معماری و شهرسازی، دانشکده ایمیل: m.jamshidi@razi.ac.ir

فنی و مهندسی، دانشگاه رازی، کرمانشاه، ایران. تلفن: ۰۸۳۳۴۳۴۳۴۰۴

۱ مقدمه

با سایر کنشگران عمومی و خصوصی در پروژه‌های توسعه شهری، بر همکاری گروه‌های رسمی و غیر رسمی در زمینه مدیریت مؤثرتر تعارضات تأکید شده است. به منظور تعدیل مسائل فضایی شهرهای گردشگری، در سال‌های اخیر پژوهش‌های مختلفی بر توزیع متوازن منافع میان کنشگران گردشگری تأکید نموده‌اند (گائو^۷ و همکاران، ۲۰۱۹؛ ناوی و کلمب^۸، ۲۰۱۹؛ عبدالحاکم و حسین خان^۹، ۲۰۱۸؛ وان و برامول^{۱۰}، ۲۰۱۵؛ همپتون و جیاچیا^{۱۱}، ۲۰۱۵؛ میر^{۱۲}، ۲۰۱۲؛ ونگ^{۱۳} و برامول، ۲۰۱۲؛ درج^{۱۴}، ۲۰۱۰؛ هیلار^{۱۵} و همکاران، ۲۰۱۶؛ بریتون^{۱۶}، ۱۹۸۲). در این پژوهش‌ها به اثرات فضایی ناشی از توزیع نامتوازن منافع میان کنشگران پرداخته نشده است و صرفاً تلاش شده است تا با مطالعه اثرات مخرب ناشی از عدم توزیع متوازن اهرم‌های قدرت میان کنشگران گردشگری شهری، ضرورت ایجاد مصالحه میان منافع ذی‌نفعان تبیین گردد. پژوهشگران داخلی متعددی نیز به مطالعه اثرات ناشی از توزیع نامتوازن منافع میان کنشگران کلیدی توسعه شهری در ایران پرداخته‌اند (حق بیان و همکاران، ۲۰۲۰؛ قاسمی و رفیعیان، ۲۰۲۰؛ علیان^{۱۷} و همکاران، ۲۰۱۹؛ آریانا و همکاران، ۲۰۱۹؛ شفیع ثابته و همکاران، ۲۰۱۹؛ رحیمی و همکاران، ۲۰۱۷؛ خیرالدین و همکاران، ۲۰۱۶؛ کاظمیان و جلیلی، ۲۰۱۵؛ پورمحمدی و همکاران، ۲۰۱۰)^{۱۸}. در همه این پژوهش‌ها تلاش شده است تا علاوه بر تحلیل علل شکل‌گیری توزیع نامتوازن منافع میان کنشگران توسعه شهری به طور ضمنی به اثرات مخرب فضایی ناشی از این توزیع نامتوازن منافع پرداخته شود. شناسایی توزیع

تعدد کنشگران عمومی، خصوصی و مردمی تأثیرگذار بر تحولات فضایی شهرها، توزیع نامتوازن منافع میان کنشگران را اجتناب‌ناپذیر ساخته است. از طرف دیگر، شناسایی توزیع نامتوازن منافع میان کنشگران و ارائه راهکار بهینه به منظور تعدیل این توزیع نامتوازن نیازمند کاربری الگویی است که علاوه بر توجه به پتانسیل‌های تمامی کنشگران، بستر مناسب برای مشارکت فعال و سازنده تمامی کنشگران را در تمامی مراحل فرآیند توسعه شهری فراهم سازد. الگوی مشارکتی به کار رفته در مدل شراکت عمومی خصوصی مردمی^۱ (4P) یکی از کاربردی‌ترین و جدیدترین الگوهایی است که می‌توان برای توزیع متوازن منافع میان به کار گرفت. مدل 4P بستری برای کاربری روش‌های جدید، فعال و سازنده مشارکت میان کنشگران عمومی، خصوصی و مردمی دخیل در منافع فضایی تحولات توسعه شهری است (بونویوتی، ۲۰۲۱). در این مدل بر مشارکت فعال شهروندان در مراحل برنامه‌ریزی، طراحی و ارزیابی طرح‌های توسعه شهری تأکید می‌شود (بونویوتی، ۲۰۲۱؛ مارانا و همکاران، ۲۰۲۰). در سال‌های اخیر از مدل 4P به منظور توزیع متوازن منافع توسعه شهری میان کنشگران عمومی، خصوصی و مردمی در پژوهش‌های مختلفی استفاده شده است (باتیدزیرای^۲ و همکاران، ۲۰۲۱؛ بونویوتی^۳، ۲۰۲۱؛ مارانا^۴ و همکاران، ۲۰۲۰؛ مارانا و همکاران، ۲۰۱۸؛ ان جی^۵ و همکاران، ۲۰۱۳؛ احمد^۶ و علی، ۲۰۰۶). در این پژوهش‌ها علاوه بر بهره‌برداری بهینه از پتانسیل‌های نهفته در مشارکت عموم شهروندان

¹² Mair

¹³ Wang

¹⁴ Dredge

¹⁵ Hayllar

¹⁶ Britton

¹⁷ Alian

¹⁸ (Hagh Bayan et al., 2020; Ghasemi and Rafieian, 2020; Alian et al., 2019; Ariana et al., 2019; Shafiei Sabet et al., 2019; Rahimi et al., 2017; Kheiruddin et al., 2016; Kazemian and Jalili, 2015 Pourmohammadi et al., 2010).

¹ Public private people partnership (4P)

² Batidzirai

³ Boniotti

⁴ Marana

⁵ Ng

⁶ Ahmed

⁷ Gao

⁸ Novy & Colomb

⁹ Abdul Hakeem & Hossein Khan

¹⁰ Wan & Bramwell

¹¹ Hampton & Jeyacheya

پروژه‌های بزرگ مقیاس تجاری و مجتمع‌های اقامتی پیرامون حرم مطهر رضوی بافت‌های سکونتی واقع در هسته سنتی شهر مشهد را دچار مداخلات کالبدی گسترده‌ای کرده است. همچنین عدم توجه به توسعه بهینه خدمات گردشگری شهری هم‌جوار با سایر جاذبه‌های گردشگری شهری مشهد، به شکل قابل توجهی کیفیت خدمات و فضاهای عمومی شهری مشهد را متأثر ساخته و منجر به تضييع منافع عمومی شهروندان و گردشگران در استفاده بهینه از فضاهای عمومی و جاذبه‌های گردشگری شهری مشهد شده است. با توجه به موارد فوق به نظر می‌رسد توزیع نامتوازن منافع میان کنشگران گردشگری شهری، بر نحوه توزیع فضایی خدمات گردشگری در شهر مشهد اثر گذاشته باشد. اولین هدف پژوهش حاضر تبیین اثرات ناشی از توزیع نامتوازن منافع میان کنشگران بر توزیع فضایی خدمات گردشگری شهری است. دومین هدف شناسایی عوامل تشدید توزیع نامتوازن منافع میان کنشگران و سومین هدف شناسایی الزامات اولیه مورد نیاز برای تعدیل شرایط موجود در چارچوب مدل 4P است. به منظور نیل به این اهداف، تلاش پژوهش حاضر پاسخ به سؤالات ذیل است: ۱- آیا خدمات گردشگری شهری مشهد از توزیع فضایی متوازنی در عرصه فضایی این شهر برخوردارند؟ ۲- توزیع نامتوازن منافع میان کنشگران گردشگری شهری مشهد بر توزیع فضایی خدمات گردشگری در این شهر چه اثراتی بر جای گذاشته و چه عواملی تشدیدکننده این توزیع نامتوازن منافع بوده است؟ ۳- الزامات کاربست مدل 4P در شهر مشهد برای تعدیل توزیع متوازن منافع میان کنشگران گردشگری شهری مشهد چیست؟ جهت پاسخ به سؤالات فوق بعد از مرور اسنادی ادبیات نظری پژوهش، ابتدا نحوه توزیع فضایی خدمات گردشگری در عرصه فضایی این شهر مورد بررسی قرار می‌گیرد. در ادامه

نامتوازن منافع میان کنشگران گردشگری شهری مشهد و بررسی شیوه مدیریت این توزیع نامتوازن منافع نیز توسط تعدادی از پژوهشگران داخلی مورد مطالعه قرار گرفته است (عزیزپور و فتحی زاده، ۲۰۱۷؛ حاتمی نژاد و همکاران، ۲۰۱۶؛ امین زاده و آسوده، ۲۰۱۵؛ سرخیلی و همکاران، ۲۰۱۶؛ سرخیلی و همکاران، ۲۰۱۴؛ اصغریپور ماسوله و یوسفی، ۲۰۱۳؛ نوغانی و همکاران، ۲۰۱۱).^۱ هر چند در این پژوهش‌ها به اثرات فضایی ناشی از عدم توزیع متوازن منافع پروژه‌های گردشگری شهری بر توزیع فضایی خدمات گردشگری پرداخته نشده است؛ ولی به طور ضمنی بر ضرورت توزیع متوازن منافع میان کنشگران گردشگری شهری مشهد تأکید شده است.

شهر مقدس مشهد یکی از پربازدیدترین مقاصد گردشگری ایران برای گردشگران داخلی و خارجی است. این شهر سالانه پذیرای گردشگران زیادی است که بخش قابل توجهی از آن‌ها برای زیارت حرم مطهر رضوی عازم این شهر شده اند. بهره‌رسانی بیش از اندازه از منافع فضایی گردشگری مذهبی مشهد توسط مدیریت شهری و سرمایه‌گذاران خصوصی و عدم مشارکت بهینه شهروندان و سازمان‌های مردم‌نهاد در پروژه‌های گردشگری شهری، موازنه میان منافع کنشگران گردشگری شهر مشهد را دچار مخاطره نموده است. تمرکز بالای خدمات گردشگری در پهنه‌های هم‌جوار با بارگاه مطهر رضوی منجر به بارگذاری بیش از حد کاربری‌های تجاری در بافت‌های تاریخی شهر مشهد شده و علاوه بر تشدید ازدحام ترافیکی و تخریب ارزش‌های هویتی بافت سنتی این شهر، منافع شهروندان و گردشگران به عنوان استفاده‌کنندگان نهایی از فضاهای شهری مشهد را با تهدید مواجه ساخته است (امین زاده و آسوده، ۲۰۱۵؛ سرخیلی و همکاران، ۲۰۱۴).^۲ علاوه بر موارد فوق تخریب گسترده بافت تاریخی شهر مشهد به منظور احداث

² (Aminzadeh and Asoudeh, 2015; Sarkheyli et al., 2014)

¹ (Azizpour and Fathizadeh, 2017; Hatami Nejad et al., 2016; Aminzadeh and Asoudeh, 2015; Sarkhili et al., 2016; Sarkhili et al., 2014; Asgharpour Masouleh and Yousefi, 2013; Noghani et al., 2011)

شهری تأکید نموده‌اند (ادجل^۴ و همکاران، ۲۰۱۸؛ یانگ و فیک^۵، ۲۰۱۴؛ کیوان^۳ و همکاران، ۲۰۱۲؛ فراس^۶، ۲۰۱۱) تعداد دیگری از پژوهشگران نیز با وجود تأیید اثرات سازنده گردشگری شهری، بر تشدید نابرابری‌های فضایی در دسترسی شهروندان به تسهیلات و خدمات شهری تأکید کرده‌اند (استایلیدیس و همکاران^۷، ۲۰۱۴؛ هیلار و همکاران، ۲۰۱۶). هیلای (۲۰۱۱) با سنجش اثرات گردشگری شهری بر سرمایه عمومی، هزینه‌ها و منافع گردشگری شهری را به طور خلاصه جمع‌بندی نموده که در شکل ۱ به آن اشاره شده است. گردشگری شهری به عنوان مولد اشتغال و درآمد نقش قابل توجهی بر شیوه توزیع فضایی خدمات گردشگری در ساختار فضایی شهرهای گردشگری داشته است (ریفای^۸، ۲۰۱۲). شیوه توزیع فضایی خدمات گردشگری در ساختار فضایی شهرهای گردشگری از عوامل متعددی متأثر شده است. یکی از مهم‌ترین عوامل مؤثر، صرفه‌های اقتصادی ناشی از تجمع خدمات و جاذبه‌های گردشگری است که در صورت عدم مدیریت بهینه آن از طرف کنشگران کلیدی گردشگری شهری می‌تواند باعث افزایش قیمت، ایجاد تورم در پهنه‌های شهری هم‌جوار با جاذبه‌های گردشگری شهری شود و توسعه اقتصادی نابرابر میان پهنه‌های مختلف شهرهای گردشگری را تشدید نماید (هیلار و همکاران، ۲۰۱۶). علاوه بر این اقدامات سوداگران کنشگران گردشگری در بهره‌برداری هر چه بیشتر از پتانسیل‌های فضایی پیرامون جاذبه‌های گردشگری شهری اثرات مخربی را بر پیکره این شهرها بر جای می‌گذارد. مجموعه این موارد بیانگر ضرورت ایجاد توازن میان منافع تمامی کنشگران در طرح‌های توسعه شهری است (عبدالحاکم و حسین خان^۹، ۲۰۱۸؛ تیلور^{۱۰}، ۱۹۹۸). مدیریت بهینه منافع کنشگران گردشگری شهری نیازمند مطالعه دقیق اثرات ناشی از روابط قدرت بر

از طریق مصاحبه با کنشگران آگاه به شرایط حاکم بر گردشگری شهری مشهد، توزیع نامتوازن منافع میان کنشگران و اثرات آن بر توزیع نامتوازن فضایی خدمات گردشگری تبیین می‌گردد. در نهایت راهکارهایی برای توزیع متوازن منافع میان کنشگران گردشگری شهری مشهد به منظور توزیع متوازن فضایی خدمات گردشگری ارائه می‌گردد

۲ ادبیات پژوهش

گردشگری شهری نوعی از گردشگری است که به منظور بازدید و دسترسی به جاذبه‌های مستقر در فضاهای شهری به وقوع می‌پیوندد. به نظر اشورث^۱ (۲۰۱۲) پسوند شهری به گردشگری ماهیتی فضایی بخشیده است. ادجل و همکاران (۲۰۱۸) گردشگری را عامل شکل‌گیری و توسعه خدمات گردشگری معرفی می‌نمایند. به نظر آمو^۲ (۲۰۱۹) گردشگری به عنوان یکی از مهم‌ترین مولدهای اشتغال در شهرهای دارای جاذبه‌های گردشگری، طیف گسترده‌ای از خدمات مورد نیاز گردشگران را در قالب فعالیت‌های جدید شهری به وجود می‌آورد که از مهم‌ترین این خدمات می‌توان به هتل‌ها، مراکز خرده‌فروشی، فروشگاه‌های زنجیره‌ای و رستوران‌های پذیرایی اشاره نمود (اشورث و پیچ، ۲۰۱۱).

گردشگری اثرات فضایی قابل توجهی را بر ابعاد اجتماعی، اقتصادی و به‌ویژه بر پیکره کالبدی شهرهای دارای جاذبه‌های گردشگری بر جای می‌گذارد. از مهم‌ترین این اثرات می‌توان به توزیع فضایی مجدد جمعیت، اشتغال، سرمایه و منابع حاصل از جذب گردشگران در شهرهای گردشگری اشاره نمود (کیوان^۳ و همکاران، ۲۰۱۲). برخی از محققان بر اثرات سازنده گردشگری بر توسعه خدمات گردشگری و ارتقای کیفی مقاصد گردشگری

⁶ Frost

⁷ Stylidis

⁸ Rifai

⁹ Abdul Hakeem & Hossein Khan

¹⁰ Taylor

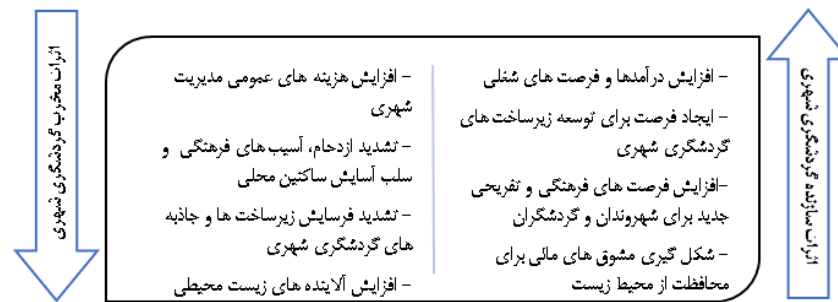
¹ Ashworth

² Amore

³ Qian

⁴ Edgell

⁵ Yang & Fik

شکل شماره یک- اثرات سازنده اقتصادی، اجتماعی و زیست محیطی گردشگری شهری برگرفته از هیل^۱ (۲۰۱۱).

پروژه‌های توسعه شهری می‌تواند بستر مناسبی را برای ایجاد موازنه میان منافع کنشگران عمومی، خصوصی و مردمی فراهم سازد. مدل 4P فرصت‌های جدیدی را برای توزیع متوازن منافع از طریق کاربست روش‌های جدید، فعال و سازنده مشارکت در تمامی مراحل فرآیند توسعه شهری از مراحل برنامه‌ریزی و طراحی تا مراحل اجرایی و عملیاتی فراهم می‌سازد (بونویوتی، ۲۰۲۱). از طرف دیگر در این مدل بر مشارکت فعال شهروندان در مراحل برنامه‌ریزی، طراحی و ارزیابی طرح‌های توسعه شهری تأکید شده است (بونویوتی، ۲۰۲۱؛ مارانا و همکاران، ۲۰۲۰). از مهم‌ترین مزایای مدل 4P، تعدیل احتمال مخالفت گروه‌های مختلف اجتماعی با پیشرفت پروژه‌های شهری، ایجاد مسؤلیت برای شهروندان در مراحل مختلف اجرای پروژه‌های توسعه شهری، تعدیل تضییع حقوق شهروندان و استفاده‌کنندگان نهایی از فضا و ایجاد فرصت برای نهادهای عمومی غیر انتفاعی برای مشارکت در روند توسعه شهری است (بونویوتی، ۲۰۲۱؛ مارانا و همکاران، ۲۰۲۰؛ مارانا و همکاران، ۲۰۱۸؛ ان جی و همکاران، ۲۰۱۳). هدف اصلی طرف‌های شراکت‌کننده در مدل 4P، سودآوری و بازگشت سرمایه نمی‌باشد و حتی ممکن است پروژه‌ها توسط عموم مردم با رویکردی خیرخواهانه به انجام برسد. علاوه بر این در این مدل امکان نقش‌آفرینی فعالان اجتماعی و اقتصادی دارای نفوذ در ارگان‌های دولتی نیز در کنار سایر کنشگران فراهم می‌شود (باتیدزیرای^۲ و همکاران، ۲۰۲۱؛ بونویوتی، ۲۰۲۱؛ مارانا و همکاران، ۲۰۲۰). با کاربست مدل 4P سطح بالایی از یکپارچگی میان کنشگران و نهادهای

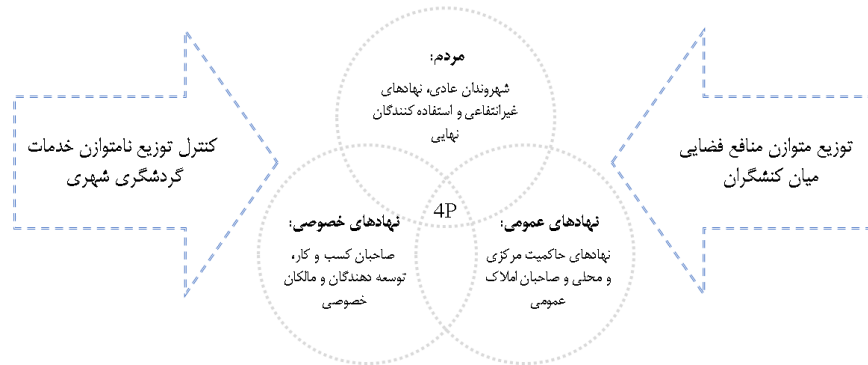
شیوه بهره‌برداری از پتانسیل‌های فضایی گردشگری شهری و بررسی نقش هر یک از کنشگران کلیدی در شکل‌گیری و تشدید این مسائل فضایی است (میر، ۲۰۱۲).

مدیریت منافع کنشگران گردشگری شهری علاوه بر ارتقای کیفیت محیطی می‌تواند زمینه‌ساز تقویت حکم‌روایی خوب شهری در شهرهای گردشگری باشد (ناوی و کلمب، ۲۰۱۹). تعدد کنشگران عمومی، خصوصی و مردمی تأثیرگذار بر تحولات فضایی شهرها، توزیع نامتوازن منافع میان کنشگران را اجتناب‌ناپذیر ساخته است. از طرف دیگر، شناسایی توزیع نامتوازن منافع میان کنشگران و ارائه راهکار بهینه به منظور تعدیل این توزیع نامتوازن نیازمند کاربست الگویی است که علاوه بر توجه به پتانسیل‌های تمامی کنشگران، بستر مناسب برای مشارکت فعال و سازنده تمامی کنشگران را در تمامی مراحل فرآیند توسعه شهری فراهم سازد. الگوی مشارکتی به‌کاررفته در مدل 4P یکی از کاربردی‌ترین و جدیدترین الگوهای است که می‌توان برای توزیع متوازن منافع میان کنشگران توسعه شهری به کار گرفت. در چارچوب این مدل قدرت تصمیم‌گیری نهایی می‌تواند از سمت سیاست‌گذاران توسعه شهری که به طور سنتی قدرت نهایی تصمیم‌گیری را در اختیار گرفته‌اند، به سمت شهروندانی منحرف شود که می‌توانند در زمینه تحولات توسعه شهری مشارکت فعال داشته باشند (ان جی و همکاران، ۲۰۱۳). با توجه به امکان مشارکت فعال شهروندان عادی، نهادهای غیرانتفاعی و استفاده‌کنندگان نهایی از فضاهای شهری در مدل 4P، کاربست این مدل در

² Batidzirai¹ Heeley

حل مسائل مشترک فراهم می‌شود. در شکل ۲ به مدل مفهومی پژوهش اشاره شده است.

رسمی و غیررسمی تأثیرگذار در پیشرفت طرح‌های توسعه شهری در قالب یک نظام منسجم و با هدف

شکل شماره دو- مدل مفهومی پژوهش

پژوهش حاضر خدمات گردشگری در پنج دسته اصلی مراکز خرید، هتل‌ها و مراکز اقامتی، رستوران‌ها و کافه‌ها، آژانس‌های گردشگری و خدمات خرده-فروشی مورد مطالعه قرار گرفته اند. با توجه به اینکه به روزترین داده‌های در دسترس در خصوص نحوه توزیع فضایی خدمات گردشگری شهری مشهد مربوط به داده‌های سرشماری سال ۱۳۹۵ می‌باشد، برای بررسی توزیع فضایی خدمات گردشگری در شهر مشهد از آمار تعداد افراد شاغل^۲ در هر یک از اصناف مرتبط با این خدمات به تفکیک در ۱۲۷۱ حوزه آماری شهری مشهد مبتنی بر کدهای استاندارد بین المللی طبقه‌بندی صنعتی^۳ (ISIC) استفاده شده است. در جدول ۱ به کدهای ISIC اصناف مرتبط با هر یک از خدمات گردشگری شهری مد نظر در پژوهش حاضر اشاره شده است. در شکل ۴ نیز حوزه‌های آماری شهر مشهد ارائه شده است. به

۳ روش‌شناسی پژوهش

پژوهش حاضر کاربردی و دارای رویکردی تبیینی است. روش تحقیق پژوهش حاضر نیز تلفیقی از روش‌های کمی و کیفی است. بررسی نحوه توزیع فضایی خدمات گردشگری در عرصه فضایی شهر مشهد مبتنی بر روش کمی و با استفاده از داده‌های پایگاه اطلاعات شهری مشهد^۱ می‌باشد. همچنین تبیین اثرات ناشی از توزیع نامتوازن منافع میان کنشگران گردشگری بر نحوه توزیع فضایی خدمات گردشگری شهر مشهد و شناسایی الزامات اولیه مورد نیاز جهت کاربست مدل 4P برای تعدیل شرایط موجود نیز مبتنی بر روش کیفی و از طریق مصاحبه عمیق نیمه‌ساختاریافته با کنشگران آگاه به تحولات فضایی شهر مشهد می‌باشد. در شکل ۳ فرآیند مطالعاتی پژوهش حاضر ارائه شده است. در

^۲ آمار مجموع تعداد افراد شاغل در خدمات گردشگری مبتنی بر سرشماری آماری صنعتی و کارگاهی در سال ۱۳۹۵ می باشد که از داده‌های پایگاه اطلاعات شهری مشهد استخراج شده است.

^۳ International standard of industrial classification

^۱ پایگاه اطلاعات شهری مشهد مجموعه‌ای است از داده های اولیه مورد نیاز برای طرح‌های توسعه شهری مشهد است که با همکاری اداره راه و شهرسازی خراسان رضوی، شهرداری شهر مشهد و مشاوران طرح‌های توسعه شهری مشهد در قالب یک پایگاه اطلاعاتی یکپارچه جمع‌آوری شده است. آمار تعداد افراد شاغل در خدمات گردشگری شهری مشهد از این پایگاه استخراج شده است.

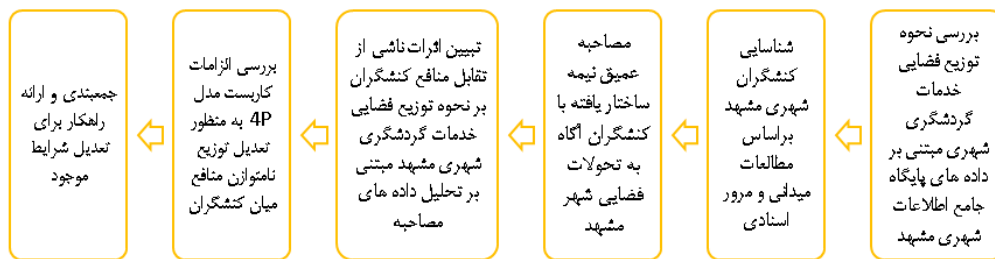
بر تحولات فضایی شهری مشهد استفاده شده است. در این نوع مصاحبه سؤالات مصاحبه از قبل تعیین می‌شود و از مصاحبه شوندگان سؤالات مشابهی پرسیده می‌شود. علاوه بر این، جزئیات مصاحبه، شیوه بیان و ترتیب سؤالات در فرآیند مصاحبه مشخص می‌شود (هنینک و همکاران، ۲۰۲۰؛ دلاور، ۲۰۰۵؛ دانایی فرد و همکاران، ۲۰۰۴). همچنین هر یک از مصاحبه شوندگان در ارائه پاسخ‌های خود در ارتباط با مسائل پرسیده شده آزاد هستند. به منظور واکاوی دقیق‌تر نظرات مصاحبه شوندگان علاوه بر سؤالات اصلی، پرسش‌های ضمنی دیگری نیز در حین مصاحبه پرسیده می‌شود. انتخاب مصاحبه شوندگان براساس روش نمونه‌گیری هدفمند می‌باشد. مصاحبه‌ها در خرداد و تیر ۱۴۰۰ با افرادی انجام شده است که از مسائل مدنظر پژوهش بیشترین اطلاعات را داشته‌اند.

منظور شناسایی کنشگران علاوه بر مطالعات میدانی در بستر مطالعاتی، تلاش شده است تا نتایج مطالعات سایر پژوهشگران نیز مدنظر قرار گیرد. همان‌طور که در جدول ۲ اشاره شده است، در متنوع‌ترین تقسیم‌بندی صورت‌پذیرفته توسط پژوهشگران، کنشگران گردشگری شهری در پنج دسته نهادهای حاکمیتی، نهادهای عمومی، نهادهای مردمی، گردشگران و سرمایه‌گذاران بخش خصوصی تقسیم‌بندی شده‌اند. با توجه به جدول ۲ و مطالعات میدانی صورت‌پذیرفته در شهر مشهد، به کنشگران گردشگری شهری مشهد در چارچوب مؤلفه‌های اصلی مدل 4P در جدول ۳ اشاره شده است. همان‌طور که اشاره شد، به منظور تبیین اثرات ناشی از توزیع نامتوازن منافع میان کنشگران بر توزیع فضایی خدمات گردشگری در شهر مشهد از مصاحبه عمیق نیمه‌ساختار یافته با کنشگران آگاه به شرایط حاکم

جدول شماره یک- کدهای ISIC اصناف مرتبط با هر یک از خدمات گردشگری شهری مورد مطالعه در پژوهش

کد استاندارد بین‌المللی طبقه‌بندی صنعتی مشاغل (ISIC)	اصناف مرتبط با خدمات گردشگری	خدمات گردشگری
۵۲۱۹	پاساژها و فروشگاه‌های زنجیره‌ای	مراکز خرید
۵۵۱۱	هتل، هتل آپارتمان، مجتمع جهانگردی	هتل‌ها و مراکز اقامتی
۵۵۱۲	زائرسرا، مسافرخانه، مهمانسرا	
۵۵۲۱	رستوران، تالارپذیرایی، سفره‌خانه سنتی، سالن غذاخوری	رستوران‌ها و کافه‌ها
۵۵۲۲	کبابی، بریانی، آش‌فروشی	
۵۵۲۳	پیتزا فروشی، ساندویچ فروشی، همبرگر فروشی	
۵۵۲۴	دیزی‌سرا، قهوه‌خانه	
۵۵۲۵	جگرکی، دل و قلوه‌پزی	
۵۵۲۷	کافه تریا، آبمیوه و بستنی فروشی	
۶۳۰۴	خدمات مرتبط با تورهای زیارتی و سیاحتی	آژانس‌های گردشگری
۵۵۲۱	سوپرمارکت، فروشگاه غیر زنجیره‌ای مواد غذایی و دخانیات	خدمات خرده‌فروشی

¹ (Hennink et al., 2020; Delavar, 2005; Danaifard et al., 2004).

شکل شماره سه- فرآیند مطالعاتی پژوهش

شکل شماره چهار- حوزه های آماری شهر مشهد

جدول شماره دو- طبقه بندی کنشگران گردشگری شهری

کنشگران گردشگری شهری					محققان	
کنشگران عمومی (سایر کنشگران گردشگری)					کنشگران خصوصی (سرمایه گذاران خصوصی بازار گردشگری)	طبقه بندی کنشگران ملهم از Ginnell, 2013
جامعه مدنی			دولت های محلی		سرمایه گذاران بخش خصوصی	کنشگران گردشگری شهری ملهم از Caves, 2005, Vogel, 1997, Taylor, 1998
سایر نهادهای کلیدی	گردشگران	شهروندان و سازمان های مردم نهاد	دولت محلی	دولت مرکزی	سرمایه گذاران خصوصی و	کنشگران گردشگری شهری ملهم از Kim, 2013

		فعال در بخش گردشگری		بنگاه‌های تجاری گردشگری	(Raffay, 2007)
سایر کنشگران	جامعه مهمان	جامعه میزبان	سازمان‌ها و نهادها	عرضه‌کنندگان کالا و خدمات گردشگری	کنشگران گردشگری شهری ملهم از (رضایی مقدم و همکاران، ۱۳۹۰)

در پروژه‌های گردشگری شهری، اعضای شورای اجتماعی محلات مختلف شهر مشهد و گردشگران نیز مصاحبه به عمل آید. در جدول ۴ به کدها و سوابق حرفه ای هر یک از مصاحبه شونده‌گان اشاره شده است.

به همین منظور تعدادی از مصاحبه شونده‌گان از مدیران نهادهایی انتخاب شده اند که به نوعی نقشی کلیدی را در تحولات فضایی بستر مطالعاتی داشته اند. علاوه بر این تلاش شده است تا از اساتید دانشگاهی دارای سابقه پژوهش در زمینه گردشگری شهری مشهد، سرمایه گذاران بخش خصوصی فعال

جدول شماره سه- کنشگران کلیدی بستر مطالعاتی در چارچوب مؤلفه‌های اصلی مدل P۴

کنشگران مردمی		کنشگران عمومی			
کنشگران مردمی	کنشگران خصوصی	آستان قدس رضوی	مدیریت شهری (شهرداری و شورای اسلامی شهر مشهد)	نهادهای حاکمیتی (استانداری، اداره راه و شهرسازی و سازمان میراث فرهنگی و گردشگری خراسان رضوی)	
گردشگران	شهروندان	سرمایه-گذاران خصوصی			

منبع: یافته‌های پژوهش

جدول شماره چهار- کدها و سوابق حرفه-ای مصاحبه-شونده‌گان

سوابق حرفه‌ای مصاحبه‌شونده‌گان	کد	کنشگران
استادیار دانشگاه، عضو سابق شورای شهر مشهد و هیأت مدیره نظام مهندسی خراسان رضوی	۱	مدیران شهرداری و اعضای شورای اسلامی شهر مشهد (مدیریت شهری مشهد)
استاد دانشگاه و از مسؤولین ارشد شهرداری مشهد	۲	
از مدیران شهرداری مشهد، استاد دانشگاه و دارای سابقه پژوهش در زمینه گردشگری شهری	۳	
از مسؤولین ارشد شهرداری مشهد با بیش از ۲۱ سال تجربه فعالیت در مدیریت شهری مشهد	۴	
عضو شورای شهر مشهد و دارای سابقه فعالیت در استانداری خراسان رضوی	۵	
عضو سابق کمیسیون امور اقتصادی، سرمایه گذاری و مشارکت‌های شورای اسلامی شهر مشهد	۶	
کارشناس ارشد مدیریت شهری و دارای سابقه عضویت در شورای اسلامی شهر مشهد	۷	

¹ (Rezaei Moghadam et al., 2020)

از مسؤولین ارشد استانداری خراسان رضوی، عضو شورای اداری، استاد دانشگاه در رشته علوم سیاسی و دارای بیش از ۲۸ سال سابقه فعالیت در نهادهای حاکمیتی	۸	مدیران استانداری خراسان رضوی (نهاد دولتی)
معاونت زیارت استانداری خراسان رضوی و دارای سابقه فعالیت در معاونت عمرانی استانداری	۹	
دارای مدرک کارشناسی ارشد عمران، دارای ۲۰ سال سابقه کار در اداره راه و شهرسازی استان و سازمان نظام مهندسی ساختمان استان خراسان رضوی	۱۰	سازمان راه و شهرسازی خراسان رضوی (نهاد دولتی)
از مدیران ارشد و دارای بیش از ۲۵ سال سابقه فعالیت در سازمان میراث فرهنگی	۱۱	سازمان میراث فرهنگی و گردشگری مشهد (نهاد دولتی)
عضو کمیسیون درآمد و مشارکت‌های آستان قدس رضوی و دارای مدرک کارشناسی ارشد مدیریت دولتی و دارای بیش از ۱۷ سال سابقه فعالیت در نهادهای دولتی (استانداری و سازمان مسکن و شهرسازی) و مدیریت شهری مشهد	۱۲	مدیران آستان قدس
عضو کمیسیون درآمد و مشارکت‌های آستان قدس و دارای تجربه مدیریت پروژه‌های متعدد عمرانی آستان قدس	۱۳	
استاد دانشگاه با بیش از ۱۵ سال سابقه پژوهش در زمینه گردشگری شهری مشهد	۱۴	
استاد دانشگاه و دارای ۱۷ سال سابقه پژوهش در زمینه گردشگری شهری	۱۵	اساتید دانشگاه
استاد دانشگاه و دارای ۱۰ سال سابقه پژوهش در زمینه گردشگری شهری مشهد	۱۶	
استاد دانشگاه و دارای ۸ سال سابقه پژوهش در زمینه گردشگری شهری مشهد	۱۷	
عضو هیأت مدیره شرکت سرمایه گذاری نویدخراسان	۱۸	سرمایه گذاران بخش خصوصی در پروژه‌های گردشگری شهری مشهد
عضو هیأت مدیره شرکت سرمایه‌گذاری افق شرق	۱۹	
عضو هیئت مدیره شرکت عمران و توسعه آتیه	۲۰	
عضو هیأت مدیره شرکت سرمایه‌گذاری سپاد خراسان	۲۱	
امام جماعت مسجد و از اعضای شورای اجتماعی محلات شهر مشهد	۲۲	اعضای شورای اجتماعی محلات شهر مشهد (شهروندان)
معلم و از اعضای شورای اجتماعی محلات شهر مشهد	۲۳	
بازنشسته و از اعضای شورای اجتماعی محلات شهر مشهد	۲۴	
عضو پایگاه مقاومت بسیج و از اعضای شورای اجتماعی محلات شهر مشهد	۲۵	
عضو هیأت امنای مسجد و از اعضای شورای اجتماعی محلات شهر مشهد	۲۶	
کاسب و از اعضای شورای اجتماعی محلات شهر مشهد	۲۷	
۲۸ساله و دانشجوی دوره دکتری مدیریت دولتی	۲۸	گردشگران
۴۶ ساله، کارمند و دارای مدرک کارشناسی ارشد عمران	۲۹	
۳۰ ساله، دارای داری مدرک کارشناسی ارشد مدیریت	۳۰	
۵۲ ساله و دارای تحصیلات حوزوی	۳۱	
۶۵ ساله و دارای مدرک کارشناسی ارشد علوم سیاسی	۳۲	

یافت. بعد از انجام مصاحبه با افراد مورد نظر، مصاحبه با افراد بعدی تا دستیابی به اشباع نظری

بعد از انجام مصاحبه با افراد مورد نظر، مصاحبه با افراد بعدی تا دستیابی به اشباع نظری ادامه

در متن نوشتاری مصاحبه را آشکار نماید (هنینک و همکاران، ۲۰۲۰؛ کریمی و نصر، ۲۰۱۳).^۲ به همین منظور بعد از انجام هر مصاحبه، گفته‌های کلیدی شناسایی شده و در قالب مقوله‌های مصاحبه دسته‌بندی گردیده است. برای اعتبارسنجی نتایج مصاحبه‌ها مطابق از روش‌های بازبینی نتایج مصاحبه‌ها توسط مصاحبه‌شوندگان و مرور همتا^۳ استفاده شده است. در ادامه با توجه به ادبیات نظری پژوهش و در راستای پاسخ به مسائل پژوهشی مقولات اصلی و فرعی مطابق جدول ۵ از کدهای اولیه استخراج و عنوان‌بندی شده‌اند.

۴ یافته‌ها و بحث

به منظور بررسی نحوه توزیع فضایی خدمات گردشگری شهری مورد مطالعه از مجموع تعداد افراد شاغل^۴ در خدمات گردشگری اشاره شده در جدول ۱ به تفکیک در هر یک از ۱۲۷۱ حوزه آماری شهری مشهد استفاده شده است. نحوه توزیع فضایی مجموع تعداد افراد شاغل در خدمات گردشگری مورد مطالعه در شکل ۵ ارائه شده است. با توجه به این شکل، در پاسخ به سؤال اول پژوهش خدمات گردشگری شهری مشهد از توزیع فضایی متوازی برخوردار نبوده‌اند. بخش قابل توجهی از خدمات گردشگری شهر مشهد پیرامون حرم مطهر رضوی و در بافت تاریخی این شهر متمرکز شده‌اند. این توزیع نامتوازن فضایی خدمات گردشگری در حالی محقق شده است که علاوه بر حرم مطهر رضوی خارج از هسته سنتی شهر مشهد، جاذبه‌های گردشگری مذهبی، تفریحی و جاذبه‌های گردشگری خرید متعددی در شهر مشهد وجود دارد که سالانه گردشگران بسیاری از آن‌ها بازدید می‌کنند. توزیع نامتوازن منافع فضایی میان کنشگران علاوه بر تمرکز

ادامه یافت. اشباع نظری زمانی حاصل می‌شود که در فرآیند مصاحبه‌های جدید به دانش پژوهشگر درباره پدیده‌های مورد مطالعه مفاهیم جدیدی اضافه نشود (دانایی فرد و همکاران، ۲۰۰۴).^۱ اشباع نظری در مصاحبه سی و دوم حاصل شد به شکلی که مطلب جدیدی در این مصاحبه به مطالب ارائه شده در مصاحبه‌های قبلی اضافه نشد و مطالب مصاحبه به حالت تکرار رسید. در مرحله ثبت و تحلیل پاسخ مصاحبه‌شوندگان به منظور تقلیل محافظه‌کاری مصاحبه‌شوندگان و افزایش شفافیت در پاسخ‌های ارائه‌شده، از شیوه ثبت مستقیم نوشتاری نظرات مصاحبه‌شوندگان استفاده شد. به عبارتی نقطه نظرات مصاحبه‌شوندگان در طول مصاحبه به صورت خلاصه یا مفصل یادداشت شد.

در طول مصاحبه به منظور رفع ابهام و شفاف‌نمودن بهتر نظرات مصاحبه‌شونده از سؤالاتی از قبیل "لطفاً نظرات خود را روشن‌تر بیان نمایید" یا "منظور شما از این مطلب چیست؟" استفاده گردید. از آنجاکه هر مصاحبه به طور متوسط ۴۰ دقیقه به طول انجامید، در فرآیند مصاحبه به مصاحبه‌شوندگان اجازه داده شد تا به طور کامل تمام وجوه مدنظر خود را تشریح نمایند. سپس بلافاصله پس از هر مصاحبه، روند تجزیه و تحلیل نظرات مصاحبه‌شوندگان در زمینه استخراج مفاهیم و مقوله‌های مرتبط صورت پذیرفت. به منظور اطمینان از انطباق نتایج استخراج شده با نظرات مصاحبه‌شوندگان، مقوله‌های استخراج شده از هر مصاحبه در فاصله زمانی کمتر از ۱۰ روز به تأیید مصاحبه‌شوندگان رسید. در پژوهش حاضر تحلیل نتایج مصاحبه‌ها مبتنی بر روش تحلیل تفسیری صورت پذیرفته است. در تحلیل تفسیری، داده‌ها با استفاده از ساختار معنایی تفسیر می‌شوند و پژوهشگر در این روش تلاش می‌نماید تا در حد امکان، پیام‌های نهفته

^۴ محاسبه مجموع تعداد افراد شاغل در خدمات گردشگری شهری مشهد با استفاده از داده‌های فضایی پایگاه اطلاعات شهری مشهد و مبتنی بر قابلیت‌های نرم‌افزار ArcGIS10 صورت پذیرفته است.

^۱ (Danaeifard et al., 2004)

^۲ (Hennik et al., 2020; Karimi and Nasr, 2013)

^۳ Peer review

تشدید نموده است که به صراحت از طرف مصاحبه‌شوندگان شماره ۱۴، ۱۵، ۲۲، ۲۶، ۳۰ و ۳۲ مورد تأکید قرار گرفته است. به نظر مصاحبه‌شوندگان شماره ۸، ۱۰، ۱۱، ۱۵، ۱۶، ۲۰ و ۳۱، یکی از مهم‌ترین دلایل تشدید توزیع نامتوازن منافع فضایی میان کنشگران، رویکرد سوداگرانه مدیریت شهری مشهد و سرمایه‌گذاران خصوصی در زمینه بهره‌برداری بیش از اندازه از پتانسیل‌های فضایی گردشگری مذهبی شهر مشهد در پهنه‌های شهری همجوار با حرم مطهر رضوی است (مقوله ۱-۲) که از طرف مصاحبه‌شوندگان شماره ۵، ۸، ۱۲، ۱۴، ۱۷ و ۲۵ اشاره شده است. مصاحبه‌شوندگان شماره ۱، ۶، ۱۶، ۲۴، ۲۵ و ۳۰ نیز علت عدم توسعه متوازن خدمات گردشگری شهری مشهد را ناشی از تشدید تمرکز خدمات گردشگری در بافت تاریخی شهر مشهد می‌دانند (مقوله ۱-۲). به نظر مصاحبه‌شوندگان شماره ۲، ۳، ۱۴، ۱۶، ۲۶ و ۲۷ عدم نظارت نهادهای حاکمیتی بر رویکرد سوداگرانه مدیریت شهری (مقوله ۲-۲) و عدم توجه به توزیع عادلانه منافع فضایی گردشگری میان تمامی ذی‌نفعان در ساختار تمرکزگرای نظام برنامه‌ریزی شهری (مقوله ۲-۳) و به نظر مصاحبه‌شوندگان ۱۷، ۲۰، ۲۶ و ۳۲ عدم بسترسازی مناسب برای مشارکت شهروندان در پروژه‌های مشارکتی (مقوله ۲-۴) عدم توسعه متوازن خدمات گردشگری پیرامون تمامی جاذبه‌های گردشگری شهر مشهد را تشدید نموده است.

بالای خدمات گردشگری پیرامون حرم مطهر رضوی منجر به عدم دسترسی بهینه سایر جاذبه‌های گردشگری شهری مستقر در خارج از هسته سنتی و بافت تاریخی شهر مشهد به خدمات گردشگری شده است. همان طور که اشاره شد، به منظور پاسخ به سؤال‌های دوم و سوم پژوهش، نتایج مصاحبه‌های صورت‌پذیرفته با کنشگران آگاه به شرایط بستر مطالعاتی مطابق جدول ۵ در سه مقوله اصلی و ۱۵ مقوله فرعی دسته‌بندی شده است.

در پاسخ به سؤال دوم پژوهش، از مهم‌ترین عوامل تشدیدکننده توزیع نامتوازن خدمات گردشگری مشهد که توسط مصاحبه‌شوندگان شماره ۱، ۵، ۷، ۹، ۱۳، ۱۷ و ۲۴ به آن اشاره شده است، می‌توان به تخریب گسترده بافت تاریخی همجوار با حرم مطهر رضوی توسط مدیریت شهری مشهد و سرمایه‌گذاران خصوصی اشاره نمود (مقوله ۱-۱) که منجر به تشدید تراکم فروشی، بلندمرتبه‌سازی و تجاری‌سازی گسترده فضاهای شهری در هسته سنتی شهر مشهد شده است (مقوله‌های ۱-۲، ۳-۱ و ۴-۱). همین امر عدم توجه بهینه مدیریت شهری به توسعه متوازن خدمات گردشگری پیرامون سایر جاذبه‌های گردشگری شهری مشهد (مقوله ۱-۵) و عدم تسهیل دسترسی گردشگران به جاذبه‌های گردشگری فراغتی و گردشگری خرید (مقوله ۱-۶) را

جدول شماره پنج- مقوله‌های اصلی و فرعی مستخرج از مصاحبه‌ها

مقوله‌های اصلی	مقوله‌های فرعی
۱- اثرات ناشی از توزیع نامتوازن منافع میان کنشگران گردشگری شهر مشهد بر توزیع نامتوازن خدمات گردشگری شهری	۱-۱- تضييع منافع شهروندان و گردشگران از طريق تخریب گسترده فضاهای شهری و بافت تاریخی پیرامون حرم مطهر رضوی توسط مدیریت شهری مشهد با همکاری سرمایه‌گذاران بخش خصوصی
	۱-۲- تشدید توسعه مجتمع‌های مسکونی و هتل‌های مجلل در بافت تاریخی شهر مشهد به دلیل بی‌توجهی مدیریت شهری مشهد و سرمایه‌گذاران خصوصی به توسعه متنوع گونه‌های مسکونی و واحدهای اقامتی متناسب با توان اقتصادی زائران و شهروندان
	۱-۳- بلندمرتبه‌سازی‌های گسترده پروژه‌های تجاری و اقامتی بزرگ مقیاس به دلیل بهره‌برداری بیش از اندازه بخش خصوصی و مدیریت شهری مشهد از پتانسیل‌های فضایی پهنه‌های شهری هم‌جوار با حرم مطهر رضوی بدون توجه به منافع فضایی شهروندان و گردشگران
	۱-۴- تشدید توسعه خدمات گردشگری شهری ناشی از اقدامات سوداگرانه مدیریت شهری مشهد و سرمایه‌گذاران بخش خصوصی در تشدید تراکم-فروشی و تجاری‌سازی گسترده فضاهای شهری هم‌جوار با حرم مطهر رضوی
	۱-۵- عدم توجه بهینه مدیریت شهری به بهره‌برداری از منافع سایر گونه‌های گردشگری شهری مشهد در کنار گردشگری مذهبی
	۱-۶- عدم توجه بهینه کنشگران گردشگری شهری مشهد به تسهیل دسترسی گردشگران به جاذبه‌های گردشگری فراغتی و گردشگری خرید خارج از هسته سنتی شهر مشهد
۲- علل تشدیدکننده توزیع نامتوازن منافع میان کنشگران گردشگری شهر مشهد	۲-۱- رویکرد سوداگرانه مدیریت شهری و سرمایه‌گذاران خصوصی در بهره‌برداری بیش از اندازه از پتانسیل‌های فضایی بافت تاریخی پیرامون حرم مطهر رضوی
	۲-۲- عدم نظارت نهادهای حاکمیتی بر مشارکت مدیریت شهری با سرمایه‌گذاران بخش خصوصی در زمینه تشدید تراکم‌فروشی و تجاری‌سازی گسترده فضاهای شهری هم‌جوار با حرم مطهر رضوی
	۲-۳- عدم توجه به توزیع عادلانه منافع فضایی گردشگری شهری مشهد میان تمامی ذی‌نفعان در ساختار تمرکزگرای نظام برنامه‌ریزی شهری
	۲-۴- شکل‌گیری نظام برنامه‌ریزی متمرکز و یک سویه توسط نهادهای حاکمیتی به دلیل عدم بسترسازی مناسب برای مشارکت شهروندان در پروژه‌های مشارکتی مدیریت شهری و سرمایه‌گذاران بخش خصوصی
۳- بررسی ضرورت‌ها و الزامات کاربست مدل 4P به منظور تعدیل شرایط موجود	۳-۱- آموزش، اطلاع‌رسانی و تشویق شهروندان و سمن‌ها برای مشارکت فعال در پروژه‌های گردشگری شهری مشهد توسط نهادهای حاکمیتی
	۳-۲- ضرورت تغییر رویکرد مدیریت شهری از سرمایه‌محوری به سمت شهروند محوری در زمینه صدور مجوز ساخت خدمات گردشگری پیرامون جاذبه‌های گردشگری شهری مشهد

۳-۳- ضرورت تدوین چارچوبی قانونی و ایجاد ساختار تشکیلاتی مشخص توسط نهادهای حاکمیتی برای مشارکت فعال‌تر شورای محلات در کنار مدیریت شهری در پروژه‌های گردشگری شهری مشهد	
۳-۴- بسترسازی برای تغییر ساختار تمرکزگرای نظام برنامه‌ریزی شهری از طریق تعامل مستقیم با سمن‌ها، شورای اجتماعی محلات و سرمایه‌گذاران بخش خصوصی در فرآیند تدوین و اجرای پروژه‌های توسعه شهری	
۳-۵- استفاده از ظرفیت سمن‌ها و شورای محلات جهت نظارت مستقیم بر مراحل تدوین و اجرای طرح‌های به‌سازی و نوسازی بافت‌های تاریخی شهر مشهد به منظور کنترل بهره‌برداری‌های سوداگرانه از فضاهای شهری و جلوگیری از تشدید تمرکز خدمات گردشگری شهری مشهد	
منبع: یافته‌های پژوهش	

۵ نتیجه‌گیری

در پژوهش حاضر با استفاده از تلفیق روش‌های کمی و کیفی تلاش شده است تا الزامات کاربری مدل 4P در تعدیل توزیع منافع فضایی میان کنشگران گردشگری شهری مشهد و اثرات ناشی از تعدیل توزیع منافع فضایی بر توزیع متوازن خدمات گردشگری شهری مشهد تبیین گردد.

در پاسخ به اولین سؤال پژوهش، یافته‌های پژوهشی اثرات ناشی از توزیع نامتوازن منافع میان کنشگران گردشگری شهری مشهد بر توزیع نامتوازن فضایی خدمات گردشگری در این شهر را تأیید نموده است که پیش از این نیز توسط استایلیدیس و همکاران (۲۰۱۴) و هیلار و همکاران (۲۰۱۶) در رابطه با تشدید توسعه اقتصادی نابرابر میان پهنه‌های شهری هم‌جوار با جاذبه‌های گردشگری شهری مورد تأکید قرار گرفته است. علاوه بر این، این بخش از یافته‌های پژوهشی در زمینه ضرورت توزیع متوازن منافع میان کنشگران گردشگری شهری نظرات پژوهشگرانی همچون گائو و همکاران (۲۰۱۹)، ناوی و کلمب (۲۰۱۹) و عبدالحاکم و حسین خان (۲۰۱۸) را نیز تأیید می‌نماید.

در پاسخ به دومین سؤال پژوهش، از مهم‌ترین عوامل تشدیدکننده توزیع نامتوازن منافع فضایی میان کنشگران گردشگری شهری مشهد می‌توان به عدم مشارکت فعال شهروندان در پروژه‌های

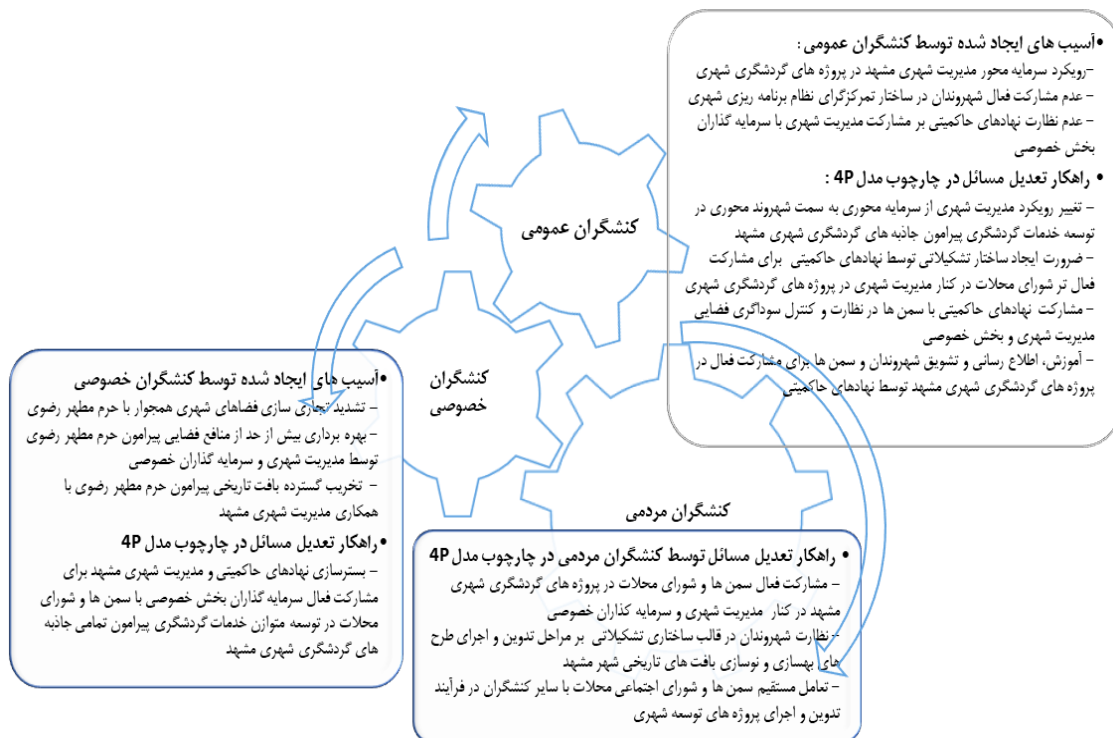
در پاسخ به سؤال سوم پژوهش، مصاحبه‌شوندگان به موارد مختلفی در زمینه ضرورت‌ها و الزامات کاربری مدل 4P اشاره نموده‌اند. طبق نظر مصاحبه‌شوندگان شماره ۱، ۵، ۸، ۱۳، ۱۶، ۲۵ و ۳۰ آموزش و اطلاع‌رسانی شهروندان و تدوین ساختار تشکیلاتی مشخص برای مشارکت فعال‌تر شورای محلات در پروژه‌های گردشگری شهری (مقوله‌های ۱-۳ و ۳-۳) و طبق نظر مصاحبه‌شوندگان شماره ۱۱، ۱۲، ۱۷ و ۲۲ تغییر رویکرد سرمایه‌محور مدیریت شهری در صدور مجوز ساخت خدمات گردشگری پیرامون جاذبه‌های گردشگری شهری مشهد (مقوله ۳-۲) از مهم‌ترین ضرورت‌های کاربری مدل 4P برای تعدیل شرایط موجود به شمار می‌آید. همچنین بسترسازی برای تغییر ساختار تمرکزگرای نظام برنامه‌ریزی شهری و استفاده از ظرفیت سازمان‌های مردم‌نهاد (سمن‌ها) و شورای محلات به منظور کنترل بهره‌برداری‌های سوداگرانه از فضاهای شهری و جلوگیری از تشدید تمرکز خدمات گردشگری شهری مشهد پیرامون حرم مطهر رضوی (مقوله‌های ۳-۴ و ۳-۵) از مهم‌ترین الزامات کاربری مدل 4P به منظور تعدیل شرایط موجود می‌باشد که توسط مصاحبه‌شوندگان شماره ۲، ۳، ۸، ۱۰، ۱۴ و ۲۷ مورد تأکید قرار گرفته است.

با توجه به یافته‌های پژوهش، راهکار تعدیل مسائل در چارچوب مدل 4P برای تعدیل آسیب‌های فضایی ناشی از توزیع نامتوازن منافع میان کنشگران گردشگری را می‌توان در قالب شکل ۶ ارائه نمود. عدم بسترسازی مناسب برای مشارکت شهروندان و سازمان‌های مردم نهاد (سمن‌ها) در بهره‌برداری متوازن تمامی کنشگران از منافع فضایی پیرامون تمامی جاذبه‌های گردشگری شهر مشهد منجر به افزایش تمرکز خدمات گردشگری در بافت تاریخی این شهر شده و توسعه متوازن خدمات گردشگری شهری مشهد را مختل نموده است. تعدیل توزیع نامتوازن فضایی خدمات گردشگری شهری مشهد پیرامون حرم رضوی نیازمند توزیع متوازن منافع فضایی میان تمامی کنشگران عمومی، خصوصی و مردمی گردشگری شهری مشهد است. تحقق این امر نیازمند اصلاح ساختار تمرکزگرای نظام برنامه‌ریزی شهری و تغییر رویکرد مدیریت شهری در استفاده از ظرفیت سمن‌ها و شهروندان در تمامی مراحل تدوین و اجرای پروژه‌های گردشگری شهری مشهد در چارچوب مؤلفه‌های مدل 4P است. با کاربست مدل 4P سطح بالایی از یکپارچگی میان کنشگران و نهادهای رسمی و غیررسمی تأثیرگذار در قالب یک نظام منسجم برای تعدیل توزیع نامتوازن خدمات گردشگری شهری مشهد به وجود می‌آید. مشارکت فعال شهروندان و سازمان‌های مردم نهاد در چارچوب مؤلفه‌های مدل 4P می‌تواند در قالب یک نظام منسجم بستری برای هم‌افزایی بهتر میان کنشگران رسمی و غیررسمی گردشگری شهری در پروژه‌های گردشگری شهری مشهد فراهم سازد و علاوه بر تقویت انسجام میان کنشگران عمومی، خصوصی و مردمی در تحولات فضایی شهر مشهد، می‌تواند به توزیع متوازن منافع فضایی بین کنشگران گردشگری شهری و به نوبه آن به توزیع متوازن فضایی خدمات گردشگری پیرامون جاذبه‌های گردشگری شهری مشهد کمک نماید.

گردشگری شهری مشهد، رویکرد سوداگرانه مدیریت شهری در بهره‌برداری بیش از اندازه از منافع فضایی پیرامون حرم رضوی، تشدید توسعه مجتمع‌های مسکونی و هتل‌های مجلل در بافت تاریخی شهر مشهد و تراکم‌فروشی و تجاری‌سازی گسترده فضاهای شهری هم‌جوار با حرم مطهر رضوی اشاره نمود که پیش از این نیز توسط [سرخیلی و همکاران \(۲۰۱۶\)](#)، [حاتمی نژاد و همکاران \(۲۰۱۶\)](#) و [امین زاده و آسوده \(۲۰۱۵\)](#)^۱ گزارش شده است. لازم به ذکر است که تخریب گسترده بافت تاریخی پیرامون حرم رضوی، امکان سوداگری بیشتر فضایی از طریق تراکم‌فروشی و تجاری‌سازی گسترده فضاهای شهری و صدور بیش از اندازه مجوز احداث خدمات گردشگری را برای مدیریت شهری مشهد در هسته سنتی این شهر فراهم ساخته است. در پاسخ به سومین سؤال پژوهش، از مهم‌ترین الزامات کاربست مدل 4P در بستر مطالعاتی می‌توان به آموزش و اطلاع‌رسانی به شهروندان برای مشارکت فعال در پروژه‌های گردشگری شهری، تغییر رویکرد سوداگرانه مدیریت شهری مشهد در صدور مجوز ساخت خدمات گردشگری پیرامون جاذبه‌های گردشگری شهری مشهد، تغییر ساختار تمرکزگرای نظام برنامه‌ریزی شهری و تدوین ساختار تشکیلاتی برای مشارکت شورای محلات در پروژه‌های گردشگری شهری از طرف نهادهای حاکمیتی از مهم‌ترین الزامات کاربست مدل 4P به منظور تعدیل توزیع منافع فضایی میان کنشگران و تعدیل توزیع متوازن فضایی خدمات گردشگری در شهر مشهد می‌باشد. تأکید بر مشارکت فعال شهروندان در زمینه تعدیل مسائل شهری، نظر پژوهشگرانی از قبیل بونیوتی (۲۰۲۱) و مارانا و همکاران (۲۰۲۰) را در زمینه تعدیل مسائل شهری مبتنی بر پتانسیل‌های نهفته در مشارکت مستقیم جامعه مدنی در پروژه‌های توسعه شهری تأیید می‌کند.

¹ Sarkhili et al. (2016), Hatami Nejad et al. (2016) and Aminzadeh and Asoudeh (2015)

شکل شماره ۴-شش- راهکار تعدیل مسائل در چارچوب مدل 4P برای تعدیل توزیع نامتوازن منافع و خدمات گردشگری شهری مشهد

نویسنده) اعلام می‌دارند که هیچ تضاد منافی در رابطه با نویسندگی و یا انتشار این مقاله ندارد.

تقدیر و تشکر

نویسنده از همه‌ی افراد، به دلیل مشاوره و راهنمایی علمی و مشارکت‌شان در این مقاله تشکر و قدردانی می‌نماید.

حامی مالی

بنا به اظهار نویسنده مسئول، این مقاله حامی مالی نداشته است.

سهم نویسندگان در پژوهش

تمامی بخش‌های مقاله را نویسنده انجام داده است.

تضاد منافع

منابع

- Abdul Hakeem, S. M. & Hossein Khan, M. Y. (2018). Urban tourism: the perspective on tourism impacts in Cambridge, Marketing and Management of Innovations, 10(3), 268-275 .
- Aminzadeh, B. & Asoudeh, A. (2015). Analysis of the gap between planning and managing the implementation of accommodation in the urban tourism programs studied: plan to create and improve the residence of pilgrims in the city of Mashhad, Journal of Fine Arts - Architecture & Urban Planning, 20 (1), 81-90.(In Persian)
- Amore, A. (2019). Tourism and Urban Regeneration: Processes Compressed in Time and Space, Routledge.
- Ahmed, Shafiul Azam & Ali, Syed Mansoor. (2006). People as partners: Facilitating people's participation in public-private partnerships for solid waste management, Habitat International, 30(4), 781-796.
- Alian, Mehdi, Razavian, Mohamad Taghi, Esmailzadeh, Hassan, Fanni, Zohre & Farajirad, Kheder. (2019). The application of game theory to the analysis of actors in urban management, The Journal of Spatial Planning, 22(4), 55-85.
- Ariana, A., Mohammadi, M. & Kazemian, G.R. (2019). Conflict management model of urban regeneration stakeholders based on collaborative governance. Letter of Architecture & Urban Planning, 11 (21), 123-143. (In Persian)
- Asgharpour Masouleh, Ahmad Reza & Yousefi, Ali. (2013). Value biases in the social participation of citizens in Mashhad, Bi-Quarterly Journal of Geography & Urban Space Development, 2 (3), 1-25. (In Persian)
- Ashworth, G. (2012). Do we Understand Urban Tourism? Tourism & Hospitality, 1(4), 1-4 .
- Ashworth, G., & Page, Stephen. (2011). Urban tourism research: Recent progress and current paradoxes. Tourism Management, 32(1), 1-15.
- Azizpour, F. & Fathizadeh, F. (2017). Obstacles and challenges to the realization of integrated tourism management in the metropolis of Mashhad, Journal of Urban Tourism, 4 (2), 47-60. (In Persian)
- Batidzirai, Bothwell, Trotter, Philipp A., Brophy, Aoife, Stritzke, Susann, Moyo, Alfred, Twesigye, Peter, Puranasamriddhi, Akaraseth, Madhlopa, Amos. (2021). Towards people-private-public partnerships: An integrated community engagement model for capturing energy access needs, Energy Research & Social Science, 74, 101975.
- Boniotti, Cristina. (2021). The public-private-people partnership (P4) for cultural heritage management purposes, Journal of Cultural Heritage Management and Sustainable Development, ahead-of-print(ahead-of-print).
- Britton, Stephen G. (1982). The political economy of tourism in the third

- world, *Annals of Tourism Research*, 9(3), 331-358.
- Danaeifard, H., Alwani, S. & Azar, A. (2004). Quantitative Research Methodology in Management: A Comprehensive Approach, Ishraqi Publication. (In Persian)
- Delavar, A. (2005). *Research Methods in Psychology & Educational Sciences*, Virayesh Publication. (In Persian)
- Dredge, D. (2010). Place change and tourism development conflict: Evaluating public interest, *Tourism Management*, 31, 104-112 .
- Edgell, D.L., Allen, M.D., Smith, G., & Swanson, J. (2018). *Tourism Policy and Planning: Yesterday, Today, and Tomorrow*, Routledge.
- Gao, Jun, Ryan, Chris, Cave, Jenny & Zhang, Chaozhi. (2019). Tourism border-making: A political economy of China's border tourism, *Annals of Tourism Research*, 76, 1-13.
- Ghasemi, E. & Rafieian, M. (2020). An Analysis of the Unbalanced Distribution of Benefits in Large-Scale Participatory Projects in the City with Emphasis on Public-Private-People Partnership Model (Case Study: Isfahan Jahan Nama Citadel Project), *Quarterly Journal of Urban Studies*, 9 (34), 10-104. (In Persian)
- Ginnell, Kevin James (2013). *Who Really Governs Vancouver? Community Power and Urban Regime Theory Revisited*, Simon Fraser University.
- Hagh Bayan, R., Kheiruddin, R. & Shokouhi Bidh&i, M. S. (2020). Conflict of Stakeholders in Urban Projects, A Study of Social Issues in Iran, 11 (1), 191-224. (In Persian)
- Hampton, Mark P. & Jeyacheya, Julia. (2015). Power, Ownership and Tourism in Small Islands: Evidence from Indonesia, *World Development*, 70, 481-495.
- Hatami Nejad, H., Rahmati, N. & Ismailzadeh Kwaki, A. (2016). The Necessity of Measuring and Empowering Social Capital in Improving Dilapidated Urban Tissues Case Study: Sarshur neighborhood (Mashhad), *Geography & Urban Development*, 2 (1), 1-13. (In Persian)
- Hayllar, B., Griffin, T., & Edwards, D. (2016). *City Spaces - Tourist Places*, Taylor & Francis Group.
- Heeley, John. (2011). *Inside City Tourism*. In Chris Cooper, C. Michael Hall & Dallen J. Timothy (Eds.), *Inside City Tourism: A European Perspective*. MPG Books Group.
- Hennink, M., Hutter, I. & Bailey, A. (2020). *Qualitative Research Methods*, SAGE Publications.
- Karimi, S. & Nasr, A. R. (2013). Methods of analyzing interview data, *Bi-Quarterly Research*, 4 (1), 71-94. (In Persian)
- Kazemian, G. & Jalili, M. (2015). Analysis of the power of key stakeholders in the policy-making process of the Tehran Master Plan (1378-1390), *Letter of Architecture & Urban Planning*, 8 (15), 139-158. (In Persian)
- Kheiruddin, R., Kamyar, G. & Delaei Milan, A. (2016). Balancing Property Rights and Public Interests in Urban Renewal Measures (from Unequal

- Distribution of Benefits to Balance of Rights in Property Expropriation Laws), Islamic Architecture Research, 4 (4), 22-43. (In Persian)
- Kim, K. B. (2013). The perceived role of key stakeholders' involvement in sustainable tourism development, University of Nottingham ,35-51 pp.
- Mair, Heather. (2012). political economy of tourism: a critical perspective, annals of tourism research, 39, 1276-1277.
- Marana, Patricia, Labaka, Leire & Sarriegi, Jose Mari. (2018). A framework for public-private-people partnerships in the city resilience-building process, Safety Science, 110, 39-50 .
- Marana, Patricia, Labaka, Leire & Sarriegi, Jose Mari. (2020). We need them all: development of a public private people partnership to support a city resilience building process, Technological Forecasting and Social Change, 154, 119954 .
- Ng, S. Thomas, Wong, James M. W. & Wong, Kelwin K. W. (2013). A public private people partnerships (P4) process framework for infrastructure development in Hong Kong, Cities, 31, 370-381.
- Noghani, D. M., Asgharpour, A., Kermani, M. & Safa, S. (2011). Quality of life of citizens and its relationship with social capital in Mashhad, Social Sciences, Faculty of Literature & Humanities, Ferdowsi University of Mashhad, 5 (1), 111-140. (In Persian)
- Novy, J. & Colomb, C. (2019). Urban Tourism as a Source of Contention and Social Mobilisations: A Critical Review, Tourism Planning & Development, 16(4), 358-375.
- Pourmohammadi, M. R., Hosseinzadeh Dalir & Piri, A. (2010). Optimal urban governance based on social capital: A test of institutional-spatial order of communication and non-economic activity Case study: Tabriz metropolis, Geographical studies of arid regions, 1 (1), 35-52. (In Persian)
- Raffay, Á. (2007). Stakeholder Involvement in Urban Tourism Development A Tale of Two Cities, University Of Derby ,25-97 pp.
- Rahimi, H., Zahedi, S. A. & Fathi, S. (2017). The need for planners to pay attention to the management of suburban areas of metropolises in Iran; Reflecting on the power relations of the actors. Studies in Geography, Civil Engineering & Urban Management, 6 (3), 167-189. (In Persian)
- Rezaei Moghadam, A., Meshkini, A. & Roknidin Eftekhari, A. (2020). Prioritization of religious tourism stakeholders in Mashhad metropolis, Journal of Urban Tourism, 6 (4), 129-143. (In Persian)
- Sarkheyli, E., Pourjafar, M. & Rafiean, M. (2014). Assessing the effects of the convergence of religious and economic forces on the shape and form of the Samen region of Mashhad in the contemporary period, Quarterly Journal of Urban Studies, 3 (12), 87-101. (In Persian)
- Sarkheyli, E., Rafiean, M. & Taghvaei, A. (2016). Investigating the Stakeholder and Stakeholder Conflict Management Model in

- Mashhad Projects, *Geography & Development*, 14 (45), 141-157. (In Persian)
- Shafiee Sabet, N. & Heratifard, S. (2019). Empowering local stakeholders to participate in the sustainable development of tourism by mediating the perceived effects of tourism, *tourism planning & development*, 8 (29), 71-90. (In Persian)
- Stylidis, Dimitrios, Biran, Avital, Sit, Jason, & Szivas, Edith M. (2014). Residents' support for tourism development: The role of residents' place image and perceived tourism impacts. *Tourism Management*, 45, 260-274.
- Taylor, N. (1998). *Urban Planning Theory since 1945*, SAGE Publications.
- Vogel, R. K. (1997). *Handbook of Research on Urban Politics and Policy in the United States*, Greenwood Press.
- Wan, Y. & Bramwell, B. (2015). Political economy and the emergence of a hybrid mode of governance of tourism planning, *Tourism Management*, 50, 316-327.
- Wang, Yi & Bramwell, Bill. (2012). Heritage protection and tourism development priorities in Hangzhou, China: A political economy and governance perspective, *Tourism Management*, 33(4), 988-998.